

NKÜ HUKUK FAKÜLTESİ DERGİSİ

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

ZARAR SİGORTALARINDA DAIN-İ MÜRTEHİN KAYDI VE DAIN-İ MÜRTEHİNİN MUVAFAKATININ DAVA ŞARTI OLARAK GÖRÜLMESİ KAPSAMINDA 11. HD., E. 2016/15065 K. 2017/7332 T. 18.12.2017 SAYILI KARARIN İNCELENMESİ

*Arş. Gör. Muammer Fatih ÖZTÜRK**

ÖZ

Zarar sigortaları sözleşmelerinde bankalar, uygulamada sıklıkla dain-i mürtehin olarak belirlenmekte ve böylelikle bankanın sigorta tazminatı üzerinde öncelikli hak sahibi olması amaçlanmaktadır. Bankanın sigorta tazminatı üzerinde öncelikli hak sahibi olduğu düşüncesinden hareket eden Yargıtay dain-i mürtehin kaydına usul hukuku ve sigorta hukuku bakımından bir takım hukuki sonuçlar bağlamaktadır. Çalışma kapsamında ele alınan hukuki sorun, dain-i mürtehinin (rehinli alacaklı olan bankanın) rehin konusu malın maliki ile sigorta şirketi arasındaki davaya muvafakat göstermemesi durumunda davada izlenmesi gereken yolun ne olacağı, başkaca bir ifadeyle sigortalının aktif dava ehliyetinin bulunup bulunmadığı, dain-i mürtehinin muvafakatının dava şartı niteliğinde olup olmadığıdır. Özetle bu çalışmada, dain-i mürtehin sıfatına sahip bankanın sigorta tazminatı alacaklısının karşısında öncelikli hak sahibi olup olmadığı ve sigortacıya karşı açılan davaların görülmesinde bankanın onayının gerekip gerekmediği bir Yargıtay kararı özelinde incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Zarar Sigortaları, Dain-i Mürtehin, Davaya Muvafakat, Aktif Dava Ehliyeti, Dava Şartı

* Arş. Gör., Sakarya Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, , fatihozturk@sakarya.edu.tr, Orcid No: 0000-0001-5252-3119

**EXAMINATION OF THE DECISION NO. 11TH HD, E. 2016/15065 K.
2017/7332 T. 18.12.2017 ON THE LOSS PAYEE CLAUSE AND THE
CONSENT OF THE LOSS PAYEE AS A LITIGATION CONDITION
IN DAMAGE INSURANCES**

*Res. Asst. Muammer Fatih ÖZTÜRK***

ABSTRACT

In loss insurance contracts, banks are frequently designated as the loss payee in practice, and thus, it is aimed that the bank has a priority right over the insurance indemnity. The Court of Cassation, acting on the idea that the bank has a priority right over the insurance indemnity, attributes certain legal consequences to the the loss payee clause in terms of procedural law and insurance law. The legal problem addressed within the scope of this study is the procedure to be followed in the event that the loss payee (the bank, which is the pledged creditor) does not consent to the lawsuit between the owner of the pledged property and the insurance company, in other words, whether the insured has an active capacity to sue, and whether the consent of the dain-i mürtehini is a condition of the lawsuit. To summarize, this study will examine whether the bank, which has the title of loss payee, has a priority right against the insurance claim creditor and whether the bank's consent is required in the trial of the lawsuits filed against the insurer, based on a decision of the Court of Cassation.

Key Words: Damage Insurances, Loss Payee, Consent to Suit, Active Litigation Capacity, Litigation Requirement

* Research Assistant., Sakarya Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, fatihozturk@sakarya.edu.tr, Orcid No: 0000-0001-5252-3119

Extended Summary

In our case; the plaintiff insured four of his hazelnut gardens on 17/02/2014 and two of them on 24/02/2014 to Agricultural Insurances Pool Management Inc. through Ziraat Bank Agency within the scope of crop insurance. After the occurrence of the damage due to the frost event, a notification was made to Ziraat Bank, which is the agent of TARSİM, and while the bank made damage assessment and compensation payment for the four gardens insured on February 17, the bank made neither damage assessment nor compensation payment for the two hazelnut gardens insured on February 24. Thereupon, this lawsuit was filed and the plaintiff requested the payment of compensation for the two hazelnut gardens, and as a result of the trial, the court of first instance accepted the lawsuit. 11th Court of Cassation HD, on the other hand, stated that the insurance policy contains loss payee clause in favor of the relevant branch of Ziraat Bank, that the right to claim compensation from the insurance primarily belongs to the relevant branch, that the plaintiff, who is the insured, will only have the right to claim compensation by obtaining the consent of the bank (loss payee), and therefore, the local court, The court reversed the decision of the local court with a majority of votes, arguing that it would be unlawful to enter into the merits of the dispute in writing without considering this aspect, which is related to the existence of the plaintiff's active party capacity (hostility) and which should be taken into consideration by the court ex officio. In the dissenting opinion, which disagrees with the majority opinion, it is argued that there is no legal regulation supporting the view that "the plaintiff does not have an active capacity to sue" put forward by the majority, that the lack of the consent of the limited real right holder will prevent the payment of the insurance compensation to the insured only, and that it should be decided to pay the insurance compensation to the insured, and that it should be stipulated in the paragraph of judgment that the consent of the limited real right holder should be ensured during the payment.

The legal problem examined within the scope of this study is the procedure to be followed in the event that the loss payee clause (usually banks) does not consent to the lawsuit between the owner of the pledged property and the insurance company, in other words, whether the insured has an active capacity to sue, and whether the consent of the loss payee clause is a condition of the lawsuit. In such disputes, the Court of Cassation has consistently ruled that the consent of the loss payee clause is a condition of the lawsuit and that the lawsuit should be dismissed procedurally in the absence of consent.

In its various decisions, the Court of Cassation associates the absence of this consent with the absence of active party capacity, active capacity to sue, party capacity or active capacity to sue. However, none of these points can legally correspond to the consent of the loss payee. The reason why the Court of Cassation considers the consent of the loss payee as a condition of the lawsuit in its established jurisprudence may be considered as preventing the pledged creditor from losing its rights. However, in practice, there will be no such loss of rights, and this approach of the Court of Cassation -especially when the loss payee wishes to give conditional consent- mostly harms the loss payee itself. In addition to these situations, the conditional consent approach also opens the door to some abusive and malicious approaches. As a result, the Court of Cassation's decision and its other decisions that have been stabilized, which consider the consent of the owner of the limited right in rem as a condition of the lawsuit, is not an accurate opinion.

I. KARAR METNİ

Taraflar arasında görülen davada ... 2. Asliye Hukuk Mahkemesi'nce verilen 04/02/2016 tarih ve 2015/66-2016/160 sayılı kararın Yargıtayca incelenmesi davalı vekili tarafından istenmiş ve temyiz dilekçesinin süresi içinde verildiği anlaşılmış olmakla, dava dosyası için Tetkik Hakimi ... tarafından düzenlenen rapor dinlendikten ve yine dosya içerisindeki dilekçe, layihalar, duruşma tutanakları ve tüm belgeler okunup, incelendikten sonra işin gereği görüşülüp, düşünüldü:

Davacı vekili, müvekkilinin fındık bahçelerinden dört adetini 17/02/2014 tarihinde ... Ziraat Bankası Acenteliği aracılığı ile Tarım Sigortaları Havuz İşletmesi A.Ş.'ye sigortalanmış olduğunu, yine müvekkilin dava konusu olan 220 ada 5 parseldeki fındık bahçesini 8044,55 TL sigorta bedeli olarak...poliçe numarası ile 180 ada 23 parseldeki fındık bahçesini 7905,00 TL sigorta bedelli ... numaralı poliçe numarası ile 24/02/2014 tarihinde ... Ziraat Bankası Acenteliği aracılığı ile Tarım Sigortaları Havuz İşletmesi A.Ş. ile sigortalandığını, 2014 yılı Mart ayının 29-30-31 tarihinde ...'nun yüksek kesimlerinde görüldüğü gibi müvekkilinin bahçelerinin bulunduğu bölgede de don olayı görüldüğünü ve fındık ağaçlarının %100 hasar görmesine neden olduğunu, hasar ihbarının Ziraat Bankasına yapıldığını, yetkililerce dava konusu olmayan dört parselde hasar tespiti yapılarak %63 miktarındaki tazminatın müvekkiline ödendiğini, hasar ödemesi yapılan parseldeki taşınmazların müvekkile ait hasar bedeli ödenmeyen taşınmazlarla bitişik olduğunu, bu taşınmazlarla ilgili hasar tespiti yapılmadığı gibi her hangi bir ödeme yapılmadığını, hasar ödemesi yapılmayan poliçelerle ilgili herhangi bir kusuru bulunmadığını iddia ederek ödenmeyen 3602769, ... numaralı poliçelerle ilgili %63 hasar ödemesi olan 10.048,00 TL'nin hasar ödeme tarihinden itibaren davalıdan tahsiline karar verilmesini talep etmiştir.

Davalı vekili, dain-i mürtehin muvafakati alınmadığından davacının aktif husumet ehliyetinin bulunmadığını, davalının sigortalının 29-30-31 Mart 2014 tarihinde don hadisesi nedeni ile süresi içerisinde hasar ihbarı yapılmadığını, hasarın oluştuğuna dair tespit yapılmadığını savunarak davanın reddini istemiştir.

Mahkemece iddia, savunma, bilirkişi raporu ve tüm dosya kapsamına göre; davacının davaya konu ... ve ... poliçe numaralı 2 adet taşınmaz ve ödemesi yapılan 4 adet taşınmaz için poliçe düzenlediği, acenteye hasar ihbarını yaptığı, hasar ihbarının Tarım Sigortaları poliçelere ait ihbarın Merkezine aktarılması işlemi sırasında davaya konu ... ve ... numaralı aktarılmamasında davacının kusuru bulunmadığı, don hasarının belirli bir bölgede lokal olarak meydana gelmeyeceği, şirket eksperleri tarafından % 100 oranında hasar meydana geldiği tespit edilen ve ödemesi yapılan 180 ada 22 numaralı parsel sınır olan davaya konu 180 ada 23 ile 220 ada 5 numaralı parsellerde de aynı oranda don hasarı meydana geldiğinin kabul edileceği, poliçede belirtilen sigortalı üründe % 100 oranında bir don hasarının meydana gelmesi halinde don teminatı için yazılı olan sigorta bedelinin % 63 olacağı gerekçesiyle hesaplanan 10.048,00 TL tazminat bedelinin diğer ödemelerin yapıldığı tarih olan 17/09/2014 tarihinden itibaren işleyecek yasal faizi ile birlikte davalıdan alınarak davacıya verilmesine karar verilmiştir.

Kararı davalı vekili temyiz etmiştir.

1-Dava, Bitkisel Ürün Sigortası poliçesinden kaynaklanan hasar tazminatı istemine ilişkin olup, mahkemece yazılı şekilde davanın kabulüne karar verilmiştir. Davanın dayanağını oluşturan sigorta poliçesinde, T.C. Ziraat Bankası A.Ş./... yararına “Dain-i Mürtehin” kaydı bulunmaktadır. Bu durumda anılan banka şubesinin sigortalı emtia üzerinde rehin hakkı bulunduğundan, sigortadan tazminat talep etme hakkı da öncelikle ona ait olup, sigortalı ancak lehine rehin verilen alacaklının açık muvafakatini almak şartıyla ve kendi menfaati de zedelendiği takdirde tazminat isteme hakkına sahiptir. Buna göre mahkemece, dava ve talep hakkına sahip dava dışı bankanın anılan şubesinden alınmış, açılan davaya muvafakat veya icazetleri olduğuna dair gerekli belgeyi sunması için davacı tarafa süre verilmesi ve bu usulü eksiklik tamamlandığı takdirde işin esasına girilmesi gerekirken, davacının aktif taraf sıfatının (husumet) varlığına ilişkin olan ve mahkemece re’sen göz önünde bulundurulması gereken bu yön üzerinde durulmadan yazılı şekilde uyuşmazlığın esasına girilerek anılan poliçeye dayalı olarak karar verilmesi doğru görülmemiş, kararın bu nedenle davalı yararına bozulması gerekmiştir.

2-Bozma neden ve şekline göre davalı vekilinin uyuşmazlığın esasına yönelik diğer temyiz itirazlarının bu aşamada incelenmesine gerek görülmemiştir.

SONUÇ: Yukarıda (1) numaralı bentte açıklanan nedenlerle davalı vekilinin temyiz itirazlarının kabulü ile kararın davalı yararına BOZULMASINA, (2) numaralı bentte açıklanan nedenlerle davalı vekilinin diğer temyiz itirazlarının bu aşamada incelenmesine gerek olmadığına, ödediği peşin temyiz harcının isteği halinde temyiz edene iadesine, 18/12/2017 tarihinde oyçokluğuyla karar verildi.

KARŞI OY

Taraflar arasında düzenlenen 24.02.2014 – 29.08.2014 başlangıç – bitiş tarihli, ... ve ... nolu Devlet Destekli Bitkisel Ürün Sigortası Poliçesi, Ziraat Sigorta A.Ş'nin acentesi olan Ziraat Bankası ... Şubesi tarafından düzenlenmiş, poliçeyi tanzim eden acente, poliçede dain mürtehin olarak gösterilmiştir.

Dava tarihinde yürürlükte bulunan Türk Medeni Kanunu 879/1. ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu 1456. maddesi gereğince, rehin hakkı sahibinin kayıtsız ve şartsız davaya muvafakati halinde sigorta tazminatının sigortalıya ödeneceği hususunda bir kuşku bulunmamaktadır.

Uyuşmazlık, rehin hakkı sahibinin davaya muvafakat etmemesi durumunda nasıl bir yol takip edileceğine ilişkindir.

ASayın çoğunluk, bu halde davacının aktif dava ehliyetinin bulunmadığı görüşünde ise de çoğunluk görüşünü destekleyen hiçbir yasal düzenleme mevcut değildir.

TMK 879 ve TTK 1456 maddesi, sınırlı ayni hak sahibinin muvafakatinin bulunmamasını, sigorta tazminatının sigortalıya sadece ödenmesine engel görmüştür ki bu durumda mahkemece yine sigorta tazminatının sigortalıya ödenmesine karar verilmeli, hüküm fıkrasında ayrıca ödeme esnasında sınırlı ayni hak sahibinin muvafakatinin sağlanması hüküm altına alınmalıdır.

Mahkemece davanın kabulüne karar verilmekle birlikte TMK 879 ve TTK 1456 maddesi hükümleri göz ardı edildiğinden hüküm fıkrasına “ödeme esnasında sınırlı ayni hak sahibinin muvafakatinin sağlanması” ibaresinin eklenmek suretiyle hükmün

düzeltilerek onanmasına karar vermek gerekirken yazılı gerekçe ile yerel mahkeme kararının bozulmasına ilişkin sayın çoğunluk görüşüne karşıyım.

II. OLAYIN ÖZETİ

İncelemeye tabi tuttuğumuz uyuşmazlıkta, davacı taraf fındık bahçelerinden dört tanesini 17/02/2014 tarihinde, iki tanesini ise 24/02/2014 tarihinde bitkisel ürün sigortası kapsamında Ziraat Bankası Acenteliği aracılığı ile Tarım Sigortaları Havuz İşletmesi AŞ'ye sigortalamıştır. 29-30-31 Mart 2014 tarihlerinde davacının bahçelerinin bulunduğu bölgede don olayı görülmüş ve bu don olayı, davacının fındık ağaçlarının %100 oranında hasar görmesine neden olmuştur. Bunun üzerine davacı Tarım Sigortaları Havuz İşletmesi AŞ'nin acentesi olan Ziraat Bankası'na ihbarda bulunmuştur. Yetkililerce dava konusu olmayan diğer dört parselde hasar tespiti yapılarak %63 miktarındaki tazminatın davacıya ödenmiş olmasına karşın 24/02/2014 tarihinde sigortalanan iki fındık bahçesi için hasar tespiti yapılmadığı gibi herhangi bir ödeme de yapılmamıştır. Bunun üzerine zarara uğrayan davacı işbu davayı ikame ederek 24/02/2014 tarihinde sigortalanan iki fındık bahçesi için de tazminat ödemesinin davalı Tarım Sigortaları Havuz İşletmesi AŞ'den tahsiline karar verilmesini talep etmiştir. Davalı ise dain-i mürtehinin muvafakati alınmadığından davacının aktif husumet ehliyetinin bulunmadığını, süresi içerisinde hasar ihbarı yapılmadığını, hasarın oluştuğuna dair tespit yapılmadığını ileri sürerek davanın reddini istemiştir.

III. MERCİLERİN ÇÖZÜMÜ

A. YEREL MAHKEME

Yerel mahkeme hem ödemesi yapılan 4 adet taşınmaz için hem de dava konusu olan 2 adet taşınmaz (fındık bahçesi) için poliçe düzenlendiği ve acenteye hasar ihbarı yapıldığını tespitle, hasar ihbarının acenteye ilgili merkeze aktarılması işlemi sırasında davaya konu yerlerin aktarılmamasında davacının herhangi bir kusurunun bulunmadığı ve don hasarının lokal nitelikte olmadığı ve diğer iki fındık bahçesinin şirket eksperince tespit edilen ve ödemesi yapılan fındık bahçelerine komşu olmasından ötürü aynı oranda hasarın varlığını kabulle hesaplanan tutarda tazminat bedelinin davacıdan alınarak davalıya verilmesine karar vermiştir.

B. YARGITAY 11. HUKUK DAİRESİ

Yerel mahkeme kararının davalı tarafından temyiz edilmesiyle yüksek mahkemenin önüne gelen uyuşmazlıkta özel daire davanın temelini oluşturan sigorta poliçesinde Ziraat bankasının ilgili şubesi lehine dain-i mürtehin kaydı bulunduğu, mezkur şubenin sigortalı emtia üzerinde rehin hakkı bulunduğundan ötürü sigortadan tazminat talep etme hakkının öncelikle ilgili şubeye ait olduğu, sigortalı konumunda olan davacının ancak bankanın (dain-i mürtehinin) muvafakatini alarak tazminat isteme hakkının olacağını, bundan ötürü de yerel mahkemenin, bankanın şubesince verilecek olan muvafakat sonrasında davanın esasına girmesi gerektiği, aksi takdirde davacının aktif taraf sıfatının (husumet) varlığına ilişkin olan ve mahkemece re'sen göz önünde bulundurulması gereken bu yön üzerinde durulmadan yazılı şekilde uyuşmazlığın esasına girilmesinin hukuka aykırı olacağını ileri sürerek yerel mahkemenin kararını bozmuştur.

C. KARŞI OY

Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin kararına katılmayan üye karşı oy yazısında özetle TMK m.879/1 ve TTK m.1456 gereğince, rehin hakkı sahibinin kayıtsız ve şartsız davaya muvafakati halinde sigorta tazminatının sigortalıya ödeneceği hususunda herhangi bir şüphe bulunmadığı, bununla birlikte bu halde çoğunlukça ileri sürülen "*davacının aktif dava ehliyetinin bulunmadığı*" görüşünü destekleyen hiçbir yasal düzenlemenin de mevcut olmadığını savunmuştur. Çoğunluk görüşüne muhalefet eden üyeye göre; TMK 879 ve TTK 1456 maddeleri, sınırlı aynı hak sahibinin muvafakatinin bulunmamasını sigorta tazminatının sigortalıya sadece ödenmesine engel görmüştür. Bu durumda mahkemece yine sigorta tazminatının sigortalıya ödenmesine karar verilmesi, bununla birlikte hüküm fıkrasında ödeme esnasında sınırlı aynı hak sahibinin muvafakatinin sağlanmasının ayrıca hüküm altına alınması gerekmektedir. Bundan ötürü de kararın hüküm fıkrasına "*ödeme esnasında sınırlı aynı hak sahibinin muvafakatinin sağlanması*" ibaresinin eklenmesi suretiyle hükmün düzeltilerek onanmasına karar verilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

IV. HUKUKİ SORUN

İncelemeye tabi tuttuğumuz uyuşmazlıkta, çözülmesi gereken hukuki sorun dain-i mürtehinin (rehinli alacaklının) rehin konusu malın maliki¹ ile sigorta şirketi arasındaki davaya muvafakat göstermemesi durumunda davada izlenmesi gereken yolun ne olacağı, başkaca bir tabirle sigortalının “aktif dava ehliyetinin” bulunup bulunmadığı, dain-i mürtehinin muvafakatının “dava şartı” niteliğinde olup olmadığıdır. Buna ilave olarak her ne kadar inceleme konusu kararda tartışma konusu yapılmamış olsa da Yargıtay’ın sırf poliçede dain-i mürtehin olarak belirtilmiş olan kişiyi sigorta üzerinde öncelikli hak sahibi olarak kabul etmesi tartışılabilir diğer bir problem olarak ileri sürülebilir.

V. DÂİN-İ MÜRTEHİNE DAİR BAZI TEORİK AÇIKLAMALAR

A. KAVRAM

Çözümü gereken hukuki sorunlara dair değerlendirmeye geçmeden önce dain-i mürtehin kaydına ilişkin kısa bir açıklama yapmak isabetli olacaktır.

Uygulamada kredi kuruluşları verdikleri kredilere ilişkin sözleşmelerde, kredi borçlusunun sigorta yaptırmasını ve sigorta poliçesinde de kredi kuruluşlarının dain-i mürtehin olarak belirtilmesini hüküm altına almaktadırlar². Dain-i mürtehin kaydı “*dayin-i mürtehin*” ya da “*dain ve mürtehin*” olarak da ifade edilebilmektedir. Dain ve mürtehin kelimeleri Arapça asıllı kelimeler olup sırasıyla anlamları “borç veren kimse (yani alacaklı)” ve “rehin alan kimse” şeklindedir. Bu iki kelimedenden oluşan terkip ise, borç veren ve verdiği bu borca karşılık olarak rehin alan kimse, diğer bir tabirle rehinli (rehin sahibi) alacaklı kimse anlamına gelmektedir.

Bireysel Kredilerle Bağlantılı Sigortalar Uygulama Esasları Yönetmeliği’nin m.4/1-a hükmünde ise dain-i mürtehin terimi “*kredinin geri ödenmeme riskini ortadan kaldırmak amacıyla yaptırılan sigortalarda, riskin gerçekleşmesi üzerine ödenecek*

¹ Aynı zamanda bu kişi sigorta ettiren sıfatına sahip olup sigortalı olarak da isimlendirilebilir.

² Serap Amasya, ‘Sigorta Poliçelerine Konulan Dain-i Mürtehin Kaydının Hukuki Etkisi’ (2021) 16 Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1415, 1426

olan tazminat tutarından birinci derecede alacaklı olan gerçek veya tüzel kişi” olarak ifade edilmiştir.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu da dain-i mürtehin terimini “rehin alacaklısı” ve “sigorta yaptıran kişiye vermiş olduğu bir borç ya da kredi nedeniyle ödenecek tazminattan birinci derecede alacaklı olan ve bu durumunun poliçede belirtildiği gerçek ya da tüzel kişi” olarak ifade etmiştir³.

B. İLGİLİ MEVZUAT HÜKÜMLERİ

İncelemeye tabi tuttuğumuz kararda da geçtiği üzere rehinli alacaklının sigorta tazminatı üzerindeki hakkı noktasında ilgili hükümler TMK m.879⁴ ve TTK m.1456⁵ hükümleridir.

TMK’nın “*Sigorta tazminatı üzerinde hak*” kenar başlıklı 879.maddesine göre: “*Muaccel olan sigorta tazminatı, malike ancak bütün rehinli alacaklıların rızasıyla ödenebilir.*”

³ Yar. HGK, E.2017/11-91, K.2018/924, 18.04.2018, Amasya, (n 2)1428–1429

⁴ TMK m.879 hükmü, uygulamada özellikle TTK m.1456’nın yürürlüğünden önceki dönemde kıyasen taşınır rehinine de uygulanmıştır. Örneğin Yargıtay 17. Hukuk Dairesi’nin 15.11.2017 tarihli ve E.2016/19369 K.2017/10554 sayılı kararında da “*Bir şeye malik olan kimse, hukuk düzeninin sınırları içinde, o şey üzerinde dilediği gibi kullanma, yararlanma ve tasarrufta bulunma yetkisine sahiptir. (TMK 683. Mad.) Ancak kişiye mülkiyet hakkının sağladığı hak ve yetkiler, mülkiyet hakkı sahibi ve yasalar tarafından sınırlanabilir. 6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun da 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe giren 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun 1456. Maddesi kapsamında bir düzenleme olmaması ayrıca taşınır rehini ile ilgili olarak ... tazminatı üzerinde rehin hakkı sahibinin hakları açısından bir düzenleme olmaması karşısında taşınmaz rehini ile ilgili olarak rehin hakkı sahibinin ... tazminatı üzerindeki hakları başlığı ile düzenlenmiş olan 879. Maddesi yerleşik ... Kararları ile kıyasen uygulanmıştır. Buna göre rehinli aracın uğramış olduğu zararlar sebebiyle malik tarafından talep edilen ... tazminatlarında TMK 879. maddesine dayanarak rehin hakkı sahibinin muvafakati istenmiştir. 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu rehin hakkı sahiplerinin ... tazminatı üzerindeki haklarını 1456. Maddede özel olarak düzenleyerek bu konudaki bir boşluğu gidermiştir.*” denilerek bu husus ifade edilmiştir.

⁵ 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’ndan önce dain-i mürtehinin (rehinli alacaklının) malik menfaatini koruma altına alan sigortadan yararlanması gemi ipoteği ve sivil hava araçları ipoteği gibi bazı özel düzenlemeler dışında sadece TMK m.879’da taşınmaz rehni için benimsenmişken TTK m.1456 ile hem diğer rehinli alacaklılara hem de bütün sınırlı aynî hak sahiplerine sigorta tazminatı üzerinde hak tanınmıştır. Sinan Misili, ‘Türk Hukukunda Sınırlı Aynî Hak ile Takyit Edilmiş Malın Sigortalanması ve Sigortacının Sınırlı Aynî Hak Sahiplerine Karşı Borçları’(2015) Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü 60. Yıl Armağanı 619–621

TTK'nın 1456.maddesinin ilk üç fıkrasına göre ise: “(1) Sınırlı aynı hak ile takyit edilmiş bir mal üzerindeki, malike ait menfaat sigortalandığı takdirde, kanunda aksi öngörülmemişse, sınırlı aynı hak sahibinin hakkı sigorta tazminatı üzerinde de devam eder.

(2) Sigortacıya, mal üzerinde sınırlı aynı hak bulunduğu bildirildiği takdirde, aynı hak sahiplerinin izni bulunmadıkça, sigortacı sigorta tazminatını sigortalıya ödeyemez. Aynı hakkın sicille alenileştiği veya sigortacının bunu bildiği durumlarda bildirim gerek yoktur. Sigortalı menfaate konu malın tamiri veya eski hâline getirilmesi amacıyla ve teminat gösterilmesi şartıyla, tazminat sigortalıya ödenebilir.

(3) İkinci fıkra hükmüne aykırı hareket eden sigortacı, sınırlı aynı hak sahipleri ödemeye sonradan yazılı onay verdikleri takdirde, bunlara karşı sorumluluktan kurtulur.”

İlgili hükümler kapsamında, rehinli alacaklının rehin hakkı sigorta tazminatı üzerinde devam etmekte olup rehne konu mal üzerinde rehin hakkının olduğu sigortacıya bildirildiği veya rehin hakkının sicille alenileştiği ya da sigortacının rehin hakkını bildiği durumlarda rehin hakkı sahibinin muvafakati olmadıkça sigortacı sigorta tazminatını sigortalıya ödeyemeyecektir. Muvafakat olmadan ödemesi durumunda ise rehin hakkı sahibine karşı sorumluluğu devam edecektir. Bu noktada mal sigortalarını konu edinen sigorta sözleşmelerinde “*dain-i mürtehin kaydının*” bulunması, mal üzerindeki rehinin sigortacıya bildirilmesi amacına matuf olduğunu ifade edebiliriz.

VI. DEĞERLENDİRMEMİZ

Uyuşmazlığa dönecek olursak, hukuki sorun olarak tespit ettiğimiz ve sigortalı⁶ ile sigortacı arasında olan ve sigorta tazminatını konu edinen davalarda, dain-i

⁶ Sigorta sözleşmesinin taraflarını, sigortacı ve sigorta ettiren oluşturur. Sigorta sözleşmesinden doğan borç ve yükümlülükler, sigorta ettiren üzerindedir. Sigortalı ise rizikonun gerçekleşmesinden olumsuz etkilenecek ve sigorta sözleşmesi ile sigortalanabilir menfaati sigorta teminatı altına alınmış kişidir. Sigorta ettiren ile sigortalı çoğunlukla aynı kişidir. Olayımızda da olduğu gibi kişi fındık bahçelerini donma rizikosuna karşı sigorta ettirmiş olması halinde bu kişi sigorta ettiren ve bundan faydalanan kişi anlamında sigortalıdır. Dolayısıyla bizim olayımızda sigorta ettiren, sigortalı ve sınırlı aynı hakkın konusu olan malın maliki aynı kişi olup uyuşmazlıkta davacı konumdadır Rayegân Kender, Türkiye’de

mürtehin konumunda olan kişinin davaya muvafakatinin olup olmamasının yürütülen dava açısından durumunun ne olacağı şeklinde ifade edeceğimiz sorun özelinde şunları ifade edebiliriz:

Dain-i mürtehin konumunda olan kişinin davaya muvafakatinin olup olmaması konulu hukuki uyuşmazlıklar ekseriyet itibariyle Yargıtay 11. ve 17. Hukuk Daireleri'nin kararlarına konu olmuştur. İncelemeye tabi tuttuğumuz kararda da olduğu gibi Yargıtay istikrarlı bir şekilde dain-i mürtehinin davaya muvafakatini bir “*dava şartı*” olarak yorumlamakta ve sigorta konusu malın maliki tarafından sigortacı aleyhine açılan sigorta tazminatına ilişkin davalarda sınırlı aynı hak sahibinin (rehinli alacaklının/dain-i mürtehinin) muvafakati bulunmadığı veya bu şart sonradan tamamlanmadığı takdirde davanın esasına girilmeyerek davanın usulen reddi gerektiğine hükmetmektedir⁷.

İnceleme konusu kararda da özel daire “...*mahkemece, dava ve talep hakkına sahip dava dışı bankanın anılan şubesinden alınmış, açılan davaya muvafakat veya icazetleri olduğuna dair gerekli belgeyi sunması için davacı tarafa süre verilmesi ve bu usulî eksiklik tamamlandığı takdirde işin esasına girilmesi gerekirken, davacının aktif taraf sıfatının (husumet) varlığına ilişkin olan ve mahkemece re'sen göz önünde bulundurulması gereken bu yön üzerinde durulmadan yazılı şekilde uyuşmazlığın esasına girilerek anılan poliçeye dayalı olarak karar verilmesi doğru görülmemiş...*” demiş olup her ne kadar da dairece dava şartı nitelemesi yapılmamış olsa da,

Hususi Sigorta Hukuku (17th edn, Onikilevha Yayıncılık 2021) 247–248, 252–253; Misili (n 6) 625–627

⁷ Tamer Bozkurt, Sigorta Hukuku Ders Kitabı (13th edn, Yetkin Yayınları 2022) 252; Mustafa Halil Çonkar, ‘Sınırlı Aynı Hak Sahibinin İzninin (TK 1456/2) Malikin Sigorta Tazminatının Tahsili Talebiyle Açacağı Davaya Etkisi Meselesi -Yargıtay’ın Dava Şartı Yorumuna İlişkin Bir Değerlendirme-’ in Kaya Arslan and others (eds), Yürürlüğünün 8. Yılında ve Yargıtay Kararları Işığında Türk Ticaret Kanunu Sempozyumu - IV - (Tebliğler - Tartışmalar) 23 Ekim 2020 (Onikilevha Yayıncılık 2021) 214

Söz konusu kararlardan bazıları için bakınız: Yar. 11. HD, 2016-4008/685, 09.02.2017 <<https://www.lexpera.com.tr>>, Yar. 11. HD, 2015-13835/1979, 10.04.2017 <<https://www.lexpera.com.tr>>, Yar. 11. HD, 2015-14804/2419, 25.04.2017 <<https://www.lexpera.com.tr>>, ; Yar. 17.HD, 2011-2129/293,19.01.2012 <https://www.lexpera.com.tr>> Yar. 17. HD, 1998/6148 02.05.2013 ; Yar. 17. HD, 21385/18226, 11.12.2014, Yar. 17. HD, 2513/6156, 23.05.2016; Yar 17. HD, 2018-2734/47, 14.01.2019; Yar. 17. HD, 2019-3400/2423, 02.03.2020 <<https://www.lexpera.com.tr>>

muvafakat eksikliğinin usulî bir eksiklik olarak nitelendirilmesi, bu eksikliğin mahkemece resen göz önünde bulundurulması gereken bir durum olduğu ve bu usulî eksikliğin giderilmediği takdirde işin esasına girilmemesi gerektiğinin ifade edilmesi dikkate alındığında özel dairenin görüşünün bu yönde olduğunu ifade etmek zor olmayacaktır. Nitekim 11. Hukuk Dairesi'nin benzer olayda verdiği bir başka kararlarında “*Davacının aktif taraf sıfatının (husumet) varlığına ilişkin bu hususun dava şartı olması nedeniyle mahkemece re'sen gözetilmesi gerekir*”⁸ diyerek bu dava şartı nitelemesini açıkça yapmıştır.

Malum olduğu üzere dava şartları HMK m.114'te diğer kanunlarda yer alan dava şartlarına ilişkin hükümler saklı tutulmak suretiyle sayılmıştır. Ancak olayımızda dava şartı olarak ileri sürülen “*aktif taraf sıfatının (husumet) varlığı*” hususunun ise dava şartı olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Zira aktif taraf sıfatı maddi hukuka ilişkin bir kavram olup bir dava şartı olarak kabul edilmemektedir⁹. Bundan ötürü de taraf sıfatının varlığı hakkında bir sonuca varabilmek için davanın esasına girilmesi mecburi olacaktır. Dolayısıyla da dain-i mürtehinin muvafakatının aktif taraf sıfatına dair olması sebebiyle dava şartı olduğunu ileri sürmek yerinde olmayacaktır.

Karşı oy yazısında ise (her ne kadar çoğunluk kararında “*aktif taraf sıfatı*” olarak ifade edilmiş olmasına rağmen) “*Sayın çoğunluk, bu halde davacının aktif dava ehliyetinin bulunmadığı görüşünde ise de...*” denilerek muvafakatının olup olmamasını “*aktif dava ehliyeti*” ile bağdaştırılmıştır. Ancak dava ehliyeti HMK m.51'de “*dava ehliyeti medenî hakları kullanma ehliyetine göre belirlenir*” şeklinde ifade edilmiş olup bu ehliyet fiil ehliyetine karşılık gelecektir¹⁰. İlgili kararda davacının fiil ehliyetine ilişkin bir tartışma olmayıp dava ehliyetinin konumuzla bir bağlantısı bulunmamaktadır.

Birbirinden farklı anlamlara gelen kavramların Yargıtayca aynı husus için kullanılması noktasında Yargıtay'ın bu durumun nitelendirilmesi noktasında titiz

⁸ Yar. 11. HD., E. 2015/13835 K. 2017/1979 T. 10.4.2017 <<https://www.lexpera.com.tr>>

⁹ Baki Kuru, Medenî Usul Hukuku (1st edn. Yetkin Yayınları 2017) 122

¹⁰ ibid 119–120

davranmadığı ve kavramları özensiz kullandığı¹¹ ifade edilebilir. Nitekim dain-i mürtehinin muvafakatının dava şartı olarak kabul eden diğer bir daire olan Yargıtay 17. Hukuk Dairesi, kararlarında dava şartı niteliğinin gerekçesi olarak “*taraf (husumet) ehliyeti*”, “*aktif dava ehliyeti*¹²”, “*aktif husumet ehliyeti*” ifadeleri kullanılmıştır¹³.

Öğretide *Müderrişoğlu*’na göre¹⁴ eğer muvafakat verilmezse davacının “dava açma sıfatı” bulunmamış olacağından mahkemenin “davayı aktif dava ehliyeti (husumet)” yokluğundan reddetmesi gerekir. Bu ret kararı dava şartı yokluğu nedeniyle ret kararı ile karıştırılmakta olup dava şartı olan dava ve taraf ehliyeti hak ve fiil ehliyetlerine karşılık gelmektedir. “*Aktif ya da pasif dava ehliyetleri*” ise davanın taraflarının dava konusu hakla bir bağlarının bulunduğu anlamına gelen sıfat yokluğudur ve sıfat yokluğundan verilen kararlar usulden değil esastan verilen kararlardır. Bu görüşe göre muvafakat olmadan açılan davaların yine reddedilmesi gerekecek ancak bu ret kararı usulî bir ret kararı olmayıp davanın esastan reddedilmesi niteliğinde olacaktır. Ancak bize göre, bu görüşe de katılmak pek mümkün değildir. Zira kanun kapsamında her ne kadar rehinli alacaklıya sigorta tazminatı üzerinde bir öncelik hakkı verildiği iddia edilebilir olsa da¹⁵ rehinli malın maliki ve sigortalı konumunda olan kişi sigorta tazminatı üzerinde asıl alacak sahibidir¹⁶. Davanın

¹¹ İbrahim Uğur Satıcı, ‘Mal Sigortası Sözleşmesinde Malike Ait Menfaatin Sınırlı Ayni Hak İle Sınırlandırılması’ (2022) Terazi Hukuk Dergisi 61, 170

¹² Yargıtay 17. Hukuk Dairesi’nin 10.10.2016 tarihli ve E.2016/8904, K.2016/8733 sayılı kararında: “*Bankanın sigorta ettirilen araç üzerinde rehin hakkı ve mürtehin kaydının devam ettiği müddetçe, davacı sigortalı araç sahibinin açtığı davaya kayıtsız şartsız muvafakat verilmesi gerekir, aksi halde sigortalı araç sahibinin dava açma hakkının ve aktif dava ehliyetinin bulunmaması nedeniyle, dava şartı yokluğundan davanın reddine karar verilmesi gerekir.*”

¹³Yar. 17. HD, 2016-10089/4088, 17.04.2017; Yar. 17. HD, 8904/8733,10.10.2016; Yar. 17. HD, 2016-8198/2012, 27.02.2017; Yar. 17. HD, 1304/1992,17.02.2014; Yar. 17. HD, 2015-9368/290,13.01.2016; Yar. 17. HD, 2016-2580/8271, 27.09.2016; Yar. 17. HD, 2019- 1760/3242 08.06.2020 <<https://www.lexpera.com.tr>>

¹⁴ Ümit Müderrişoğlu, *Kasko Sigortası* (1st, Seçkin Yayıncılık 2020) 53–54

¹⁵ Mustafa Ünlütepe, ‘Sınırlı Ayni Hak Sahiplerinin Sigorta Tazminatı Üzerindeki Hakları’ (2019) 9 Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 151, 173; Satıcı (n 12) 67. Yargıtay içtihatları da bu yöndedir. Örneğin: Y.17. HD, 15.11.2017 tarihli ve E.2016/19369, K.2017/105554 sayılı kararı.

¹⁶ Oğuzhan Ünsal, ‘Sigortalı Eşyalar Üzerinde Rehin Hakkı’ (Yüksek Lisans, Hacettepe Üniversitesi 2021) 120

husumet/sıfat yokluğundan reddi bu kişinin söz konusu sigorta tazminatının alacaklısı olmadığı anlamına gelebilecektir.

Öğretide *Çonkar ve Ünsal*, Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin kararlarında geçen “aktif taraf sıfatı” kavramının “dava takip yetkisi” anlamında kullanılmış olmasının imkân dahilinde olduğunu ileri sürmüştürler¹⁷. Zira HMK m.114/1-e’de “dava takip yetkisine sahip olunması” dava şartları arasında sayılmıştır. HMK m.53 gereğince, dava takip yetkisi talep sonucu hakkında hüküm alabilme yetkisi olup bu yetki, kanunda belirtilen istisnai durumlar dışında, maddi hukuktaki tasarruf yetkisine göre tayin edilir. Tasarruf yetkisinin kesin olarak belirlenmesi ancak davanın esasına girilmesi ile mümkün olacağından HMK m.114/1-e anlamında dava şartı olan dava takip yetkisinin varlığı için dava konusu hak ya da hukuki ilişkinin tarafı olduğunu iddia etmek esasen yeterli olacaktır¹⁸. Bu noktada dava takip yetkisi umumiyetle dava konusu hakkın sahibi veya maddi hukuk ilişkisinin tarafına ait olmaktadır. Bununla birlikte HMK m.53’teki ihtirazî kayıt uyarınca bazen dava takip yetkisi maddi ilişkinin tarafı olmayan kimselere ait olabilir ve bu takip yetkisi türü öğretide bağımsız dava yetkisi ya da dava yetkinliği olarak isimlendirilmektedir¹⁹. Bağımsız dava takip yetkisi asıl hukuki ilişkinin tarafı olmayan kimsenin, çıkarı bulunmasından dolayı o ilişkiden hüküm alabilme yetkisidir. Bu yetki asıl hak sahibinin üçüncü kişiyi ilgilendiren bir davayı açma konusundaki ihmali nedeniyle üçüncü kişiye tanınabilmektedir. Ancak Yargıtayın kararlarında asıl hak sahibi olan malik harekete geçmiş olmasına rağmen, asıl hak sahibi malikin davanın tarafı olması engellenmektedir. Bu nedenle de öğretide *Çonkar ve Ünsal*’a göre ve bizim de katıldığımız görüşe göre bu hususta dava takip yetkisinin yokluğuna dayalı bir dava şartı eksikliğinden bahsetmek mümkün değildir²⁰.

¹⁷ *Çonkar* (n 8) 222; Sıfat kavramının Yargıtay tarafından dava takip yetkisi yerine kullanıldığı kararlar için bkz.: Hakan Pekcanitez and Hülya Taş Korkmaz, Pekcanitez Usul Medeni Usul Hukuku, vol 1 (15th edn, Onikilevha Yayıncılık 2017) 613 vd.; *Ünsal* (n 16) 114

¹⁸ Pekcanitez ve Taş Korkmaz (n 17) 594–595, 617; *Çonkar* (n 8) 222

¹⁹ Pekcanitez ve Taş Korkmaz (n 17) 596; *Çonkar* (n 8) 222.

²⁰ Daha geniş malumat için bkz.: *Çonkar* (n 8) 223–224; Yine daha kapsamlı değerlendirme için bkz.: *Ünsal* (n 16) 114–120

Yargıtay'ın TTK m. 1456 hükmündeki muvafakat şartını, diğer kanunlarda saklı tutulan dava şartı olarak kabul ettiği ileri sürülebilir. Ancak bu ihtimal de pek mümkün gözükmemektedir. Zira dava şartı olarak kabul edilen diğer düzenlemelerde ya dava şartı açıkça zikredilmiş ya da başka bir yoruma izin vermeyecek netlikte ifadeler kullanılmıştır²¹.

Yargıtayın yerleşik içtihatlarında dain-i mürtehinin iznini, dava şartı olarak görmesinin sebebi, rehinli alacaklının hak kaybı yaşamasının önüne geçmek olarak düşünülebilir. Ancak bu şekil bir düşünce de isabetli olmayacaktır. Zira, sigorta tazminatı, muvafakat alınmadan sigortalıya ödense bile rehinli alacaklının yaşayacağı herhangi bir hak kaybı olmayacaktır. Zira TTK m.1456/2-3 hükümlerine bakacak olursak muvafakat olmadan sigortalıya ödeme yapan sigorta şirketinin dain-i mürtehinine karşı sorumluluğu devam edecektir. Böyle bir durumda sınırlı aynî hak sahibinin (olayımızda dain-i mürtehin olan bankanın) başvuru üzerine sigortacı ikinci kez ödeme yapmak zorunda kalacaktır²². Yargıtayın dava şartı yaklaşımı, rehinli alacaklının hak kaybının önüne geçilmesi şöyle dursun bazen rehinli alacaklıya zarar vermektedir. Çünkü bizce ilgili hüküm ifa aşamasına ilişkin bir düzenleme olup Yargıtay'ın dava şartı yorumu ifa aşamasına geçilmesine engel olmaktadır. Örnek olarak dain-i mürtehinin şartlı muvafakat verdiği, diğer bir tabirle davanın yürütülmesine muvafakat verip dava sonucu ödenecek sigorta tazminatının rehinli alacaklı olarak kendisine ödenmesini talep ettiği hallerde bu muvafakat kabul edilmemektedir.

Yargıtay'ın dava şartı yaklaşımı olayımızda da kısmen olduğu şekliyle bazı suiistimal ve kötü niyetli yaklaşımlara kapı aralamaktadır. Bunlardan ilki, sigortacı ile sınırlı ayni hak sahibinin ortak ekonomik menfaatlere sahip tüzel kişilikler olduğu durumlardır²³. Bu durumlarda sigortacı şirket aleyhine açılan davaların önünü kesmek

²¹ Çonkar (n 8) 224–225

²² Misili (n 6) 651, 665; Çonkar (n 8) 225; Mustafa Çeker, *6102 Sayılı Yeni Türk Ticaret Kanunu'na Göre Sigorta Hukuku* (2011) 106. "... sigortalıya ödenmeden önce rehinli alacaklının muvafakati alınmalıdır. Hasar bedelinin sigortalı malın tamaratı için harcanmış olması kuralı değiştirmez. Buna aykırı hareket eden sigorta şirketi sorumludur. ; 11. HD, E. 2007/9766, K. 12901, 17.11.2008 (Kazancı İçtihat)

²³ Çonkar (n 8) 228

için dain-i mürtehin konumunda olan kişi Yargıtay'ın dava şartı yorumunu kullanarak sigortalı mal sahibi ile sigortacı şirket arasındaki davayı baştan engelleyebilmektedir. Olayımızda da benzer bir durum bulunmaktadır. 5363 sayılı Tarım Sigortaları Kanunu hükümleri uyarınca kurulan Tarım Sigortaları Havuzunun çalışma usul ve esaslarını belirlemek amacıyla yayımlanan Tarım Sigortaları Havuzu Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'te (m.13), Tarım Sigortaları Havuzu'nun (TARSİM), tüm iş ve işlemlerinin, bu Havuz'a katılan sigorta şirketlerinin, eşit hisseler ile ortak olduğu, bir İşletici Şirket tarafından yürütüleceğini emretmektedir. Olayımızda davalı konumunda olan Tarım Sigortaları Havuz İşletmesi A.Ş.'nin yirmi beş hissedarından biri, diğer bir tabirle yüzde dört hissedarı Ziraat Sigorta'dır. Ayrıca olayda da görüldüğü üzere dain-i mürtehin konumunda olan Ziraat Bankasının ilgili şubesi davacı ile Tarım Sigortaları Havuz İşletmesi A.Ş. arasında akdedilen sözleşmenin acentesi konumundadır. Dolayısıyla dava şartı yorumu sigortalının sigorta tazminatına ulaşması noktasında adaletsiz sonuçlara sebebiyet verebilecek niteliktedir.

Bizim incelemeye tabi tuttuğumuz olay dışında, müşterisine kredi kullandıran bankalarla bağlantısı olan, onlarla aynı ekonomik grupta bulunan sigorta şirketleri varlığı bilinmektedir. Bankalar kredi kullandırırken kendileri ile aynı ekonomik grupta olan sigorta şirketlerinin acentesi olarak sigorta akdi yapmaktadırlar. Yargıtay kararına yansımış ve incelemeye tabi tuttuğumuz olayla neredeyse birebir benzer bir olayda yerel mahkeme Ziraat Bankasınca davaya muvafakat verilmesinin hakkın kötüye kullanılması niteliğinde olacağı yönünde görüş ileri sürmüştü ancak Yargıtay 11. Hukuk Dairesi 19.9.2017 tarihli ve E. 2017/3273 K. 2017/4502 sayılı kararında "*Dava, Devlet Destekli Bitkisel Ürün Sigorta Poliçesi'ne dayalı tazminat istemine ilişkindir. Mahkemece, yukarıda da özetlendiği şekilde poliçede dain-i mürtehin olarak görülen T.C. Ziraat Bankası A.Ş. Genel Müdürlüğü ... /... Şubesi'nin davacının kredi riskinin devam etmesi nedeniyle davaya muvafakat edilmediğini bildirmesinin hakkın kötüye kullanılması niteliğinde olduğu belirtilerek işin esasının incelenmesine geçilmiş ise de, Dairemizin yerleşik uygulamaları uyarınca poliçede dain-i mürtehin olarak görünen bankanın rehin hakkı bulunduğundan, sigortadan tazminat talep etme hakkı da öncelikle ona ait olup, sigortalı ancak lehine rehin verilen alacaklının açık muvafakatini almak şartıyla ve kendi menfaati de zedelendiği takdirde tazminat isteme*

hakkına sahip olur (14.06.2010 gün ve 2009/430-6814 E.K., 12.10.2012 gün ve 2011/8534-16045 E.K., 08.03.2013 gün ve 2012/4175-4580 E.K.). Bu itibarla, somut uyuşmazlıkta adı geçen bankanın davaya açıkça muvafakat etmediği yönündeki beyanı nazara alınarak sonucuna göre bir karar vermek gerekirken yanılığılı değerlendirmeye dayalı yazılı şekilde hüküm tesisi doğru olmamış, bozmayı gerektirmiştir.” diyerek yerel mahkemenin isabetli kararını bozmuştur.

Tüm bu açıklamaların ışığı altında Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin ilgili kararındaki ve Yargıtayın istikrar kazanmış diğer kararlarında sınırlı aynî hak sahibinin iznini/muvafakatini dava şartı olarak görmesi isabetli bir görüş değildir. İlgili karara katılmayan daire üyesinin yazdığı karşı oy gerekçesinde de vurgulandığı²⁴ üzere izin/muvafakat hususunun dava şartı olarak görmek yerinde değildir. Bu üyeye göre TMK m. 879 ve TTK m. 1456 maddeleri, sınırlı ayni hak sahibinin muvafakatinin bulunmamasını, sigorta tazminatının sigortalıya sadece ödenmesine engel görmüştür²⁵ ki bu durumda mahkemece yine sigorta tazminatının sigortalıya ödenmesine karar verilmeli, hüküm fıkrasında ayrıca ödeme esnasında sınırlı ayni hak sahibinin muvafakatinin sağlanması hüküm altına alınmalıdır.

Bize göre de TTK m. 1456 hükmü, sigorta şirketini uyarmakta ve ona eğer sınırlı aynî hak sahibinin iznini almadan sigortalıya ödeme yaparsan bu ödeme sorumluluğunu ortadan kaldırmaz, sınırlı aynî hak sahibine karşı sorumluluğun devam eder demektir²⁶. Bu açıdan bu izin durumunu dava şartı görmek mümkün değildir.

Çonkar'a göre ise TTK m. 1456'daki izin şartı, ancak sigorta konusu malın maliki ile sigortacı arasındaki nizanın halli (uyuşmazlığın çözümü) sonrasında gündeme gelecektir. Çonkar bu durumlarda mahkeme kararının hüküm kısmında

²⁴ İlgili üye dairesinin aynı konudaki diğer kararlarına da muhalefet etmiştir. Bkz.: Yar. 11. Hukuk Dairesi'nin E. 2018/5654 K. 2019/286 T. 14.1.2019; E. 2017/1017 K. 2018/6230 T. 11.10.2018; E. 2017/3273 K. 2017/4502 T. 19.9.2017; E. 2016/1770 K. 2017/4529 T. 19.9.2017; E. 2015/14804 K. 2017/2419 T. 25.4.2017; E. 2016/4008 K. 2017/685 T. 09.02.2017; E. 2016/4498 K. 2017/712 T. 09.02.2017; E. 2015/15226 K. 2016/7424 T. 22.09.2016; E. 2015/15673 K. 2016/5720 T. 25.5.2016; E. 2015/15726 K. 2016/1380 T. 11.2.2016; E. 2015/14372 K. 2016/175 T. 13.1.2016; 2014/17480 K. 2015/12327 T. 19.11.2015 sayılı kararları. <<https://www.lexpera.com.tr>>

²⁵ Samim Ünan, Türk Ticaret Kanunu Şerhi Altıncı Kitap Sigorta Hukuku Cilt II (1st edn, Onikilevha Yayıncılık 2016) 54; Rıza Ayhan, Hayrettin Çağlar and Mehmet Özdamar, Sigorta Hukuku Ders Kitabı (4th edn, Yetkin Yayınları 2020) 252

²⁶ Mustafa Çeker, Sigorta Hukuku (12th edn, Karahan Kitabevi 2015) 149

herhangi bir kayıt olmadan “*davacıya ödenmesine*” şeklinde karar verilmesinde bir sakınca görmemektedir²⁷.

Ünsal’a göre sigorta tazminatı üzerinde rehin hakkı devam ediyor olsa da malik, hala hak sahibi konumundadır ve tasarruf yetkisini de haizdir. Bu çerçevede bir kişinin sahibi olduğu hakkı dava yoluyla talep edemeyeceğini öne sürmek Anayasa’nın 36. maddesinde düzenlenmiş olan “*hak arama hürriyetine*”, HMK. m. 27’de düzenlenmiş olan “*hukuki dinlenilme hakkına*” aykırılık teşkil eder²⁸. Ünsal da karşı oy yazarı üye ile aynı fikirde olup bu durumlarda davanın esasına girilip “*rehinli alacaklının onayının olması koşuluyla sigorta tazminatının malike ödenmesine*” şeklinde hüküm kurulması gerekmektedir²⁹.

Hukuki sorun olarak dile getirdiğimiz diğer bir problem, karara da yansıyan ve uygulamada da sık görülen bir durum olan poliçede dâin-i mürtehin kaydının olduğu durumlarda sigorta tazminatı üzerinde dâin-i mürtehinin hak sahibi olduğu kabul edilmekte ve ödeme ona veya onun muvafakati ile sigorta ettirene yapılmaktadır. Bununla birlikte dâin-i mürtehin kaydı “kurucu” nitelikte herhangi bir işleve sahip olmayıp yalnızca açıklayıcı niteliktedir. Poliçede bir kişinin dâin-i mürtehin olarak belirtilmesi, o kişi lehine ne sigorta konusu eşya üzerinde ne de sigorta alacağı üzerinde rehin hakkı meydana getirmez. Sigorta konusu eşya üzerinde rehin ancak kanunun öngördüğü biçimde kurulabilir³⁰.

Ünan, ülkemizde uzun süredir poliçede “dâin-i mürtehin” olarak gösterilen kişi lehine sürdürülen ve bu kişiye mutlak bir biçimde hak tanıyan uygulamanın yerinde olmadığını ve en kısa zamanda değişmesi gerektiğini ileri sürmektedir. Rehin hakkının gerçekte var olup olmadığını veya rehin hakkının mevcut olduğu durumlarda tehlikeye düşüp düşmediğini araştırmadan rehinli alacaklı (dâin-i mürtehin) olduğu kabul edilen kişiye ödeme gerçekleştirmesi yine Ünan’a göre doğru görünmemektedir³¹.

²⁷ Çonkar (n 8) 242–248

²⁸ Ünsal (n 16) 120

²⁹ ibid 121

³⁰ Ünlütepe (n 15) 172; Ünan (n 25) 57. Örnek olarak taşınmazlarda tapu kütüğüne tescille (TMK m.856/1), taşınırlarda eşyanın teslimle (TMK m.939/1), bir sicile tescili zorunlu olan taşınırlarda ilgili sicile tescille (TMK m.940/2) rehin kurulacaktır.

³¹ Ünan (n 25) 57–58; Amasya (n 3) 1429–1430

TTK m. 1456 hükmünden de anlaşılacağı üzere malike ait menfaat sigortalanmaktadır. TTK m. 1456’da malik çıkarını korumak üzere yaptırılmış sigortada, sınırlı ayni hak sahibinin yasa gereği sigortalı sayılacağını öngörmemiştir. Diğer bir deyişle burada sınırlı ayni hak sahibi lehine yapılmış sayılan bir sigorta söz konusu değildir. Sınırlı ayni hak sahibi sigortalı sıfatıyla değil ayni hak sahibi sıfatıyla, sigorta parası aynî hakkın kapsamına dahil olduğu için sigortacıdan ödeme alacaktır³². Doktrinde Ünsal bu noktada, Yargıtay kararlarında yer bulan, “sigorta tazminatını talep etme hakkının öncelikle rehinli alacaklıya ait olduğuna” ilişkin ifadeye de katılmanın mümkün olmadığını, bu tür uyuşmazlıklarda malik lehine yapılan bir sigorta sözleşmesinden doğan tazminat alacağının söz konusu olduğunu, rehinli alacaklının ise söz konusu tazminat alacağı üzerinde bir “rehin hakkı” olduğunu, rehinli alacaklının rehinin paraya çevrilmesinin talep edildiği haller dışında malikin rızasını almaksızın sigorta tazminatı alacağının kendisine ödenmesini isteyemeyeceğini, aksi takdirde malikin menfaatinin sigortalandığı haller ile rehinli alacaklının menfaatinin sigortalandığı haller arasında herhangi bir fark kalmayacağını ileri sürmüştür³³.

³² Ünan (n 25) 43; Amasya (n 3) 1431

³³ Ünsal (n 16) 122

SONUÇ

Çalışma kapsamında inceleme konusu yapılan hukuki problem, dain-i mürtehinin (genellikle bankaların) rehin konusu malın maliki ile sigorta şirketi arasındaki davaya muvafakat göstermemesi durumunda davada izlenmesi gereken yolun ne olacağı, diğer bir ifadeyle sigortalının aktif dava ehliyetinin bulunup bulunmadığı, dain-i mürtehinin muvafakatının dava şartı niteliğinde olup olmadığıdır. Bu tarz uyuşmazlıklarda, Yargıtay'ın müstekar bir biçimde dain-i mürtehinin muvafakatini dava şartı olarak gördüğü ve muvafakat verilmemesi halinde davanın usulen reddedilmesi gerektiği yönünde kararlar verdiği görülmektedir.

Dava şartı özelinde Yargıtay çeşitli kararlarında bu muvafakatın yokluğunu aktif taraf sıfatı (husumet), aktif dava ehliyeti, taraf (husumet) ehliyeti ya da aktif husumet ehliyeti yokluğu ile ilişkilendirdiği görülmektedir. Ancak bu noktalardan hiçbiri hukuki olarak dain-i mürtehinin muvafakatine karşılık gelemeyecektir.

Yargıtayın yerleşik içtihatlarında dain-i mürtehinin muvafakatini, dava şartı olarak görmesinin sebebi, rehinli alacaklının hak kaybı yaşamasının önüne geçmek olarak düşünülebilir. Ancak, pratikte böyle bir hak kaybı olmayacağı gibi, Yargıtay'ın bu yaklaşımı -özellikle dain-i mürtehinin şartlı muvafakat verilmek istendiğinde- çoğunlukla dain-i mürtehinin kendisine zarar vermektedir. Bu durumlara ilave olarak, dava şartı yaklaşımı bazı suiistimal ve kötü niyetli yaklaşımlara da kapı aralamaktadır.

Netice olarak Yargıtayın inceleme konusu yapılan karar ve istikrar kazanmış diğer kararlarında sınırlı aynî hak sahibinin muvafakatini dava şartı olarak görmesi isabetli bir görüş değildir.

Kaynakça

- Amasya S, ‘Sigorta Poliçelerine Konulan Dain-i Mürtehin Kaydının Hukuki Etkisi’ (2021) 16 Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1415
- Ayhan R, Çağlar H and Özdamar M, Sigorta Hukuku Ders Kitabı (4th edn, Yetkin Yayınları 2020)
- Bozkurt T, Sigorta Hukuku Ders Kitabı (13th edn, Yetkin Yayınları 2022)
- Çeker M, 6102 Sayılı Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre Sigorta Hukuku (2011)
- Çeker M, Sigorta Hukuku (12th edn, Karahan Kitabevi 2015)
- Çonkar MH, ‘Sınırlı Ayni Hak Sahibinin İzninin (TK 1456/2) Malikin Sigorta Tazminatının Tahsili Talebiyle Açacağı Davaya Etkisi Meselesi -Yargıtay’ın Dava Şartı Yorumuna İlişkin Bir Değerlendirme-’ in Kaya Arslan and others (eds), Yürürlüğünün 8. Yılında ve Yargıtay Kararları Işığında Türk Ticaret Kanunu Sempozyumu- IV - (Tebliğler - Tartışmalar) 23 Ekim 2020 (Onikilevha Yayıncılık 2021)
- Kender R, Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku (17th edn, Onikilevha Yayıncılık 2021)
- Kuru B, Medenî Usul Hukuku (1st edn, Yetkin Yayınları 2017)
- Misili S, ‘Türk Hukukunda Sınırlı Ayni Hak İle Takyit Edilmiş Malın Sigortalanması ve Sigortacının Sınırlı Ayni Hak Sahiplerine Karşı Borçları’, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü 60. Yıl Armağanı (Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü 2015)
- Müderrişoğlu Ü, Kasko Sigortası (1st edn, Seçkin Yayıncılık 2020)
- Pekcanitez H and Taş Korkmaz H, Pekcanitez Medeni Usul Hukuku, vol 1 (15th edn, Onikilevha Yayıncılık 2017)
- Satıcı İU, ‘Mal Sigortası Sözleşmesinde Malike Ait Menfaatin Sınırlı Ayni Hak ile Sınırlandırılması’ (2022) Terazi Hukuk Dergisi 61
- Ünan S, Türk Ticaret Kanunu Şerhi Altıncı Kitap Sigorta Hukuku Cilt II (1st edn, Onikilevha Yayıncılık 2016)
- Ünlütepe M, ‘Sınırlı Ayni Hak Sahiplerinin Sigorta Tazminatı Üzerindeki Hakları’ (2019) 9 Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 151
- Ünsal O, ‘Sigortalı Eşyalar Üzerinde Rehin Hakkı’ (Yüksek Lisans, Hacettepe Üniversitesi 2021)